

8. Griffiths J.J., Zarate C.A., Rasimas J.J. Existing and novel biological therapeutics in suicide prevention // *Am J Prev Med.* – 2014. Vol. 47. N. 3 Suppl 2. – P. 195–203.
9. Keilp J.G., Gorlyn M., Russell M., Oquendo M.A., Burke A.K., Harkavy-Friedman J., Mann J.J. Neuropsychological function and suicidal behavior: attention control, memory and executive dysfunction in suicide attempt // *Psychol Med.* – 2013. Vol. 43. N. 3. – P. 539–551.
10. Koek R.J., Langevin J.P., Krahl S.E., Kosoyan H.J., Schwartz H.N., Chen J.W., Melrose R., Mandelkern M.J., Sultzer D. Deep brain stimulation of the basolateral amygdala for treatment-refractory combat post-traumatic stress disorder (PTSD): study protocol for a pilot randomized controlled trial with blinded, staggered onset of stimulation // *Trials.* – 2014. Vol. 10. N. 15. – P. 356.
11. Penman D., Burch V. *Mindfulness for Health : A Practical Guide to Relieving Pain, Reducing Stress and Restoring Wellbeing.* London: Little, Brown Book Group, 2013. 288 p.
12. Salomons T.V., Nusslock R., Detloff A., Johnstone T., Davidson R.J. Neural emotion regulation circuitry underlying anxiolytic effects of perceived control over pain // *Journal of Cognitive Neuroscience.* – 2015. Vol. 27. N. 2. – P. 222–233.
13. Schwartz J., Begley S. *The mind and the brain: Neuroplasticity and the power of mental force.* New York: Regan Books, 2002. 420 p.
14. Sommerfeldt S.L., Cullen K.R., Han G., Fryza B.J., Houry A.K., Klimes-Dougan B. Executive Attention Impairment in Adolescents With Major Depressive Disorder // *J Clin Child Adolesc Psychol.* – 2015. Vol. 13. – P. 1–15.

Tkach, B.M. Neuropsychological approaches to correcting suicidal behaviors. The author analyzes the existing approaches to correcting suicidal behaviors and presents his own findings. He discusses the neuropsychological aspect of the suicidal process and the neurochemical characteristics of the suicidal brain. Suicidal behaviors have been shown to associate with dysfunctions of neurogenesis. The author describes how cognitive-behavioral therapy works with the body, emotions, cognitive sphere and behavior of the potential suicide.

The role of early therapy to overcome the 'pathological homeostasis' in the suicidal brain for the therapeutic process can't be overemphasized. Different meditative techniques, which include concentration, awareness and empathy, have been found to cause physiological changes in the brain. Using a self-managed neuroplastic an individual can overcome pathological homeostasis in the brain. To the author's mind, the therapeutic benefits of meditation techniques compared with pharmacotherapy in treating depression and obsessive-compulsive disorder are evident.

The psychodynamics of the suicidal process begins with the activation of the psychotrauma in consciousness, change in the cognitive processes and the formation of stress neural network in the brain. The objectives of the cognitive-conceptual therapy of individuals prone to suicide include creation of the illusion of confidence, development of a resistance to uncertainty; and improvement of the negative information processing through verbal constructions of alternative situations and verbal reassessments of the stimuli. Of special importance is the work with patients' dreams.

The author advocates the use of the team model of psychological assistance for would-be suicides due to its consistency and comprehensiveness.

Keywords: suicidal behavior, personality, prefrontal cortex, serotonin, depression, neurocorrection.

Відомості про автора

Ткач Богдан Миколайович, кандидат психологічних наук, докторант Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України, м. Київ, Україна.

Tkach, B.M., PhD, doctoral student, G.S. Kostiuk Institute of Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. Kyiv, Ukraine.

E-mail: bohdan.tkach@gmail.com

УДК 159.9.072:159.922.7

Ю.М. Удовенко

ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ МОДИФІКОВАНОЇ ПРОЕКТИВНОЇ МЕТОДИКИ «СПРИЙМАННЯ ДИТИНОЮ ВЛАСНОГО ЖИТТЄВОГО ДОСВІДУ»

Удовенко Ю.М. Практичне застосування модифікованої проективної методики «Сприймання дитиною власного життєвого досвіду». У статті представлена модифікована автором проективна методика «Сприймання дитиною власного життєвого досвіду» для проведення психодіагностичної роботи з дітьми, які зазнали впливу несприятливих умов соціалізації. Зазначена методика є дієвим інструментарієм у роботі з дітьми, оскільки дає можливість визначити сприймання ними власного життєвого досвіду на наступних рівнях: самовідчуття дитини; взаємодія «дитина – дитина»; «дитина – дорослий». У статті розкривається хід практичного застосування проективної методики «Сприймання дитиною власного життєвого досвіду» у професійній діяльності практичними психологами.

Ключові слова: сприймання, життєвий досвід, проективна методика, несприятливі умови соціалізації.

Удовенко Ю.Н. Практическое использование модифицированной проективной методики «Восприятие ребенком личного жизненного опыта». В статье представлена модифицированная автором проективная методика «Восприятие ребенком собственного жизненного опыта» для проведения психодиагностической работы с детьми, подвергшимися воздействию влияния неблагоприятных условий социализации. Указанная методика является действенным инструментарием в работе с детьми, так как дает возможность определить восприятие ими собственного жизненного опыта на следующих уровнях: самоощущение ребенка; взаимодействие «ребенок - ребенок»; «ребенок - взрослый». В статье раскрывается ход практического применения проективной методики «Восприятие ребенком собственного жизненного опыта» в профессиональной деятельности практическими психологами.

Ключевые слова: восприятие, жизненный опыт, проективная методика, неблагоприятные условия социализации.

Постановка проблеми. Під час проведення соціально-психологічної роботи з дитиною, яка зазнала впливу несприятливих умов соціалізації, в частині визначення специфіки змін її психічного розвитку значна кількість існуючого діагностичного інструментарію стосується оцінки психічного розвитку дітей за умов норми розвитку та його патології. Зокрема, традиційними для визначення є такі складові компоненти психічного розвитку як пам'ять, увага, мислення, особливості мовлення, тривожність, оцінка емоційних проявів дитини та ін., проте немає методик діагностики сприйняття дитиною її життєвого досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженнях Л. С. Алексєєвої, В. І. Гарбузова, А. В. Мудрик, І. Г. Новосельського, А. С. Співаковської, Є. М. Черепанової, Є. Т. Соколової, Р. В. Овчарової та ін. дисфункційні дитячо-батьківські взаємини, порушення в системі сімейного функціонування розглядаються як основні психотравмуючі чинники, що ускладнюють процес соціалізації дитини та обумовлюють виникнення депривації, неврозів, посттравматичних стресових розладів, психопатій у дітей [1; 2; 5].

Концепції соціально-психологічної допомоги дітям та сім'ям в ситуації неблагополуччя (Л. С. Алексєєва, О. І. Бондарчук, І. В. Дубровіна, З. І. Кісарчук, Т. Я. Сафонова, Н. Ю. Максимова, К. Л. Мілютіна, Н. М. Платонова, Ю. П. Платонов, А. Й. Капська) презентують ключові підходи до специфіки надання допомоги, проте не розкривають особливостей процесу діагностики сприйняття дитиною власного життєвого досвіду [4; 6].

Мета статті: описати та розкрити алгоритм практичного застосування модифікованої нами проективної методики «Сприймання дитиною власного життєвого досвіду».

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. У результаті проведеного нами пілотажного та емпіричного дослідження ми дійшли висновку, що для визначення впливу несприятливих умов соціалізації на психічний розвиток дітей молодшого шкільного віку перевага повинна надаватись проективним методам. Оскільки вони є простими у виконанні та не викликають швидкої виснаженості, особливо для діагностики психічного розвитку педагогічно занедбаних дітей.

Найважливішою складовою в процесі діагностики змін особистості дитини під впливом несприятливих умов виховання є *суб'єктивне сприйняття дитиною даної ситуації*. Для її визначення ми пропонуємо проведення модифікованої нами проективної методики «Сприймання дитиною власного життєвого досвіду».

Так, спеціальний тест шкільної тривожності (Р. Теммл, М. Доркі, В. Амен) [3] є мало відомим у використанні проективним методом, який викликав значну емоційну привабливість для дітей. Тому ми вирішили модифікувати даний тест на рівні діагностики не лише шкільної тривожності, але й на рівні сприймання дітьми життєвого досвіду в цілому. Відповідно методику назвали як Модифікована проективна методика «Сприймання дитиною власного життєвого досвіду». Метою даної методики є визначення сприймання дитиною власного життєвого досвіду на рівнях: її самовідчуття; взаємодії «дитина – дитина» (вивчення характеру взаємин дитини з ровесниками); «дитина – дорослий» (вивчення досвіду взаємодії дитини з батьками чи іншими дорослими).

Стимульний експериментальний матеріал: 14 малюнків, на яких зображені типові для молодшого школяра ситуації. Кожен малюнок виконаний в двох варіантах: для дівчаток (на малюнку зображена дівчинка) і для хлопчиків (на малюнку зображений хлопчик) [6].

Методику проводити необхідно наступним чином: під час бесіди дитині пропонуються малюнки в чітко перерахованому порядку та коментується інструкція до кожного малюнку.

Ієрархія малюнків поділяється на три рівні, а саме:

1. *зображення дитини наодинці*. Завдання: з'ясувати самовідчуття дитини;
2. *зображення дитини з ровесниками, друзями* (на рівні «дитина – дитина»). Завдання: визначити характер взаємин дитини з друзями. Простежити залежність стилю спілкування дитини з друзями від стилю спілкування з дорослими.

3. *зображення дитини та дорослого (чи дорослих)*. Завдання: визначити досвід взаємодії дитини з дорослими (батьками). З'ясувати характер цього досвіду – позитивний чи негативний (травматичний).

Форма проведення – індивідуальна. Час, необхідний для проведення: 25 – 30 хв.

На кожній картинці зображені постаті людей, але відсутні їх обличчя. Відповідно дитина підбирає запропоновані обличчя (веселі чи сумні). Після цього психолог задає дитині наступні запитання стосовно кожного малюнку:

- Що тут відбувається? Хто ці люди? А де ти на цій картинці?
- Що було перед цим (з'ясувати, як виникла дана ситуація)?
- Що відчуває кожна людина, зображена на малюнку? Чи про що думає кожна людина?
- Чим закінчиться дана ситуація? Що відбудеться після того?

Розглянемо різновиди сюжетних малюнків по кожному з трьох рівнів.

До першого рівня – зображення дитини наодинці – відносяться такі малюнки:

1.а) Дитина вмивається у ванній кімнаті.

Вибери обличчя для цього хлопчика (цієї дівчинки)? А що він (вона) там робить?

1.б) Дитина їсть наодинці (сидить за столом, тримаючи в руці склянку).

Вибери обличчя для цього хлопчика (цієї дівчинки)? А що він (вона) там робить?

1.в) Одягання (дитина сидить на стільчику та натягує взуття).

Вибери обличчя для цього хлопчика (цієї дівчинки)? А що він (вона) там робить?

До другого рівня – зображення дитини з ровесниками, друзями належать такі малюнки:

2.а) Гра з молодшими дітьми (дитина грає з молодшою дитиною).

Вибери обличчя для хлопчика, який знаходиться ліворуч? Вибери обличчя для хлопчика, який знаходиться праворуч (варіант з дівчинкою – для себе)? Чим займаються ці хлопчики (чи хлопчик з дівчинкою)? Де знаходишся ти на цьому малюнку?

2.б) Гра зі старшими дітьми.

Вибери обличчя для хлопчика, який знаходиться ліворуч (чи для дівчинки, яка знаходиться ліворуч)? Вибери обличчя для хлопчика (дівчинки), який (яка) знаходиться праворуч? Чим займаються ці хлопчики (чи хлопчик з дівчинкою)? Де знаходишся ти на цьому малюнку?

2.в) Ізоляція (двоє ровесників втікають від дитини, яка стоїть наодинці). Вибери обличчя для хлопчика (дівчинки), який стоїть сам (яка стоїть сама)? Вибери обличчя для хлопчика та дівчинки, які знаходяться поруч? Як ти вважаєш, де знаходишся ти? Чим ви займаєтесь?

2.г) Агресивний напад (ровесники не можуть поділити між собою машинку – один відбирає у іншого). Вибери обличчя для хлопчика, який знаходиться ліворуч. Вибери обличчя для хлопчика, який знаходиться праворуч (варіант з дівчинкою – для себе). Чим займаються ці хлопчики (чи хлопчик з дівчинкою). Де знаходишся ти на цьому малюнку?

Для третього рівня – зображення дитини та дорослого (чи дорослих) характерні такі малюнки, як:

3.а) Дитина з батьками (дитина стоїть між матір'ю та батьком).

Вибери обличчя для цього хлопчика (цієї дівчинки)? З метою уникнення актуалізації травматичного досвіду дитини, а також визначення значущих близьких для дитини, слід звернути увагу на те, як назве дорослих дитина (батьками чи просто дорослими, родичами тощо), і відповідно до цього будувати запитання: «Вибери обличчя для дорослих (чи батьків)? Що вони роблять?»

3.б) Дитина і мати з немовлям (дитина іде поруч з мамою, яка везе коляску з немовлям). Вибери обличчя для хлопчика (дівчинки), який іде (яка іде) поруч з мамою (тьотою, бабусею, вихователькою тощо)? Відповідно до того, як назве дорослого з маленькою дитиною хлопчик (чи дівчинка), запропонувати: «Вибери обличчя для мами (тьоті, виховательки тощо)? Вибери обличчя для маленької дитини (братика чи сестрички)? Що вони роблять?»

3. в) Збирання іграшок (мати з дитиною збирають іграшки).

Вибери обличчя для цього хлопчика (цієї дівчинки)? Відповідно до того, як назве дорослу жінку дитина (мамою, вчителькою тощо), запропонувати: «Вибери обличчя для мами (вчительки, тьоті тощо)? Чим вони займаються?»

3.г) Ігнорування (батько тримає на руках молодшу дитину, а друга дитина стоїть наодинці).

Вибери обличчя для хлопчика (дівчинки), який стоїть сам (яка стоїть сама)? Відповідно до того, як назве дорослого з маленькою дитиною хлопчик (чи дівчинка), запропонувати: «Вибери обличчя для тата (старшого брата, дяді, дідуся тощо)? Яке обличчя вибрав би (вибрала б) для маленької дитини (братика чи сестрички)? Що вони там роблять?»

3.д) Дитина лягає спати сама (дитина іде до свого ліжка, а в цей час батьки сидять в кріслі спиною до дитини).

Вибери обличчя для цього хлопчика (цієї дівчинки)? Відповідно до того, як назве дорослих дитина (батьками, родичами, вихователями тощо), запропонувати: «Вибери обличчя для батьків (родичів, вихователів тощо)? Що вони там роблять?»

3.е) Зауваження (мати, піднявши вказівний палець, строго робить зауваження дитині).

Вибери обличчя для цього хлопчика (цієї дівчинки)? Відповідно до того, як назве дорослу жінку дитина (мамою, вчителькою тощо), запропонувати: «Вибери обличчя для мами (вчительки, тьоті тощо)? Що вони роблять?»

3.є) Об'єкт агресії (дитина втікає від нападаючого на неї дорослого).

Вибери обличчя для цього хлопчика (цієї дівчинки)? Відповідно до того, як назве дорослого дитина (тато, старший брат, дядя, вихователь тощо), запропонувати: «Вибери обличчя для тата (старшого брата, дяді, вихователя тощо)? Що там відбувається?»

Інтерпретація Модифікованої проєктивної методики: «Сприймання дітьми власного життєвого досвіду» здійснюється за таким алгоритмом.

Спочатку відбувається вибір дитиною відповідного обличчя, що ми визначаємо як емоційне забарвлення позитивного чи негативного змісту. Словесні висловлювання дитини фіксуються в спеціально розробленому та завчасно підготовленому протоколі за відповідними діагностичними параметрами (див. Додаток 1). Кожен з трьох рівнів має свої діагностичні параметри. На *першому рівні* самовідчуття дитини діагностичними параметрами, які ми визначили в процесі висловлювань дитини, є: її емоційний стан та наявність чи відсутність ідентифікації. Діагностичні параметри *другого рівня* взаємодії дитини з ровесниками: емоційний стан; ідентифікація; співробітництво; суперництво на рівні таких показників як домінування, підкорення, агресивні прояви; ізоляція. До *третього рівня* взаємодії дитини з дорослими відносяться такі діагностичні параметри: емоційний стан, ідентифікація, співробітництво, ігнорування, реакція дитини на покарання на рівні таких показників як – уникнення покарань, самозахист, отримання покарань, домінуючі агресивні прояви зі сторони дитини; ізоляція.

Присвоєння балів досліджуваним параметрам ми пропонуємо здійснювати таким чином:

- емоційний стан відмічався «+1», якщо дитина вибирала веселе обличчя і «-1» – якщо сумне;
- ідентифікація визначалася в позитивних кількісних показниках:
 - 0 балів – дитина не ідентифікує себе. Її відповідь: «Я не могла б (міг би) бути в такій ситуації»;
 - 1 бал – дитина ідентифікує себе лише після прямого запитання експериментатора: «Подумай, якби ти брав (брала) участь у цих подіях, ким би ти тут був (була) (визначення ідентифікації та позиції особистості дитини)?»;
 - 2 бали – дитина ідентифікує себе лише після навідного запитання експериментатора: «Чи міг би (могла б) ти бути тут?»;
 - 3 бали – дитина відразу сама відповідає, що «Я завжди так дію» або ж «У мене була така ситуація»;
- співробітництво мало також позитивні кількісні бали:
 - 0 балів – не визначено;
 - 1 бал – примітивно спостерігається;
 - 2 бали – спостерігається;
 - 3 бали – чітко спостерігається;
- для таких діагностичних параметрів як домінування, підкорення, агресивні прояви, ізоляція, ігнорування, уникнення покарання, самозахист присвоюються бали зі знаком «-»:
 - 0 балів – не визначено;
 - 1 бал – примітивно спостерігається;
 - 2 бали – спостерігається;
 - 3 бали – чітко спостерігається;
- присвоюючи бали для параметра отримання покарання враховується такий критерій оцінки як ступінь усвідомлення дитиною справедливого зауваження та покарання. Відповідно, якщо дитина усвідомлює покарання як справедливе і еквівалентне її вчинку, тоді присвоюються бали зі знаком «+»:
 - 1 бал – дитина скоріше невпевнена, що її справедливо покарали;
 - 2 бали – дитина майже впевнена, що її справедливо покарали;
 - 3 бали – дитина впевнена, що її справедливо покарали.Якщо дитина не усвідомлює справедливість покарання і вважає його взагалі несправедливим, тоді нараховується бал зі знаком «-»:
 - 1 бал – дитина скоріше невпевнена, що її несправедливо покарали;
 - 2 бали – дитина майже впевнена, що її несправедливо покарали;
 - 3 бали – дитина впевнена, що її несправедливо покарали.

Загалом, запропоновані малюнки відображають типові ситуації, які відрізняються за своїм емоційним забарвленням. Як правило, для дітей, що виховуються у сприятливих умовах соціалізації, такі малюнки як 3 в), 3 г), 2 а) мають позитивне емоційне забарвлення:

- 3 в) гра з молодшими дітьми;
- 3 г) гра з дорослими дітьми;
- 2 а) дитина з батьками.

Малюнки 2 г), 2 б), 3 б), 3 а) мають негативне емоційне забарвлення:

- 2 г) об'єкт агресії;
- 2 б) зауваження;
- 3 б) агресивний напад;
- 3 а) ізоляція.

Малюнки 2 є), 1 в), 2 д), 1 а), 2 е), 2 в), 1 б) мають подвійний сенс:

- 2 є) дитина і мати з немовлям;
- 1 в) одягання;
- 2 д) дитина лягає спати сама;
- 1 а) умивання;
- 2 е) ігнорування;
- 2 в) збирання іграшок;
- 1 б) дитина їсть наодинці.

Ці малюнки несуть основне «проективне навантаження», оскільки емоційне забарвлення, яке приписує малюнкам дитина, вказує на її світовідчуття (самовідчуття), а також сприятливий чи травмуючий досвід спілкування та життєдіяльності в цілому. Протоколи кожної дитини проходять кількісний та якісний аналіз.

Висновки. Застосування модифікованої проективної методики «Сприймання дитиною власного життєвого досвіду» в процесі психодіагностичної роботи з дітьми, які зазнали впливу несприятливих умов соціалізації, забезпечить цілісне бачення фахівцями причинно-наслідкових зв'язків неблагополуччя дитини та розуміння подальших шляхів надання допомоги.

Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у розробці методологічних підходів до організації та змісту діяльності центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, з урахуванням вивчення сприйняття дітьми несприятливих умов соціалізації та ін.

Список використаних джерел

1. Алексеева И. А., Новосельский И. Г. Жестокое обращение с ребенком. Причины. Последствия. Помощь. / И. А. Алексеева, И. Г. Новосельский – М.: Генезис, 2005. – 256 с.
2. Овчарова Р. В. Практическая психология образования: Учеб. пособие для студ. психол. фак. университетов. / Р. В. Овчарова – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 448 с.
3. Практикум по возрастной психологии: Учеб. пособие / Под ред. Л. А. Головей, Е. Ф. Рыбалко. – СПб.: Речь, 2002. – 694 с.
4. Розум С. И. Психология социализации и социальной адаптации человека. / С. И. Розум – СПб.: Речь, 2006. – 365 с.
5. Соціальна робота: технологічний аспект: Навчальний посібник / За ред. проф. А. Й. Капської. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 352 с.
6. Удовенко Ю. М. Вплив несприятливих умов соціалізації на психічний розвиток дитини: дис. канд. психол. наук: 19.00.05 / Юлія Миколаївна Удовенко – Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2007. – 260 с.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Alekseeva I. A., Novosel'skij I. G. Zhestokoe obrashhenie s rebenkom. Prichiny. Posledstvija. Pomoshh'. – М.: Genезis, 2005. – 256 s.
2. Ovcharova R. V. Prakticheskaja psihologija obrazovanija: Ucheb. Posobie dlja stud. psihol. fak. Universitetov. – М.: Izdatel'skij centr «Akademija», 2003. – 448 s.
3. Praktikum po vozrastnoj psihologii: Ucheb. posobie / Pod red. L. A. Golovej, E. F. Rybalko. – SPb.: Rech', 2002. – 694 s.
4. Rozum S. I. Psihologija socializacii i social'noj adaptacii cheloveka. / S. I. Rozum – SPb.: Rech', 2006. – 365 s.
5. Social'na robota: tehnologichnij aspekt: Navchal'nij posibnik / Za red. prof. A. J. Kaps'koї. – К.: Centr navchal'noї literaturi, 2004. – 352 s.
6. Udovenko Ju. M. Vpliv nesprijatlivih umov socializacii na psihichnij rozvitok ditini: dis. kand. psihol. nauk: 19.00.05 / Kiїvs'kij nacional'nij un-t im. Tarasa Shevchenka. – К., 2007. – 260 s.

Udoenko, Yu.M. Practical application of the modified projective technique 'Child's Perception of Their Own Life Experience'. The author presents the projective technique 'Child's Perception of Their Own Life Experience' modified by him for psycho-diagnostic work with children exposed to unfavorable conditions of socialization. The results of the pilot and empirical research, allow concluding that in determining the impact of adverse conditions of socialization on the mental development of primary school children, especially educationally neglected children, preference should be given to projective techniques due to their simplicity and not being tiresome. An important component in the diagnosis of changes in the child's personality under the influence of unfavorable conditions of socialization is the child's subjective perception of the situation. The author suggests using the modified projective technique 'Child's Perception of Their Own Life Experience'. as an effective tool in working with children, as it allows psychologists to identify children's perceptions of their own life experiences at the following levels: children's self-perception (children's self-portrait), child - child interaction (children's picture of themselves with peers or friends), child - adult interaction (children's picture of themselves with adult(s)).

The use of the modified projective technique 'Child's Perception of Their Own Life Experience' for psychodiagnosing children exposed to unfavorable conditions of socialization provide a holistic vision of causes and effects in problem children's behaviors as well as allow understanding of further assistance for them.

Keywords: perception, life experience, projective technique, unfavorable conditions of socialization.

Відомості про автора

Удовенко Юлія Миколаївна, кандидат психологічних наук, асистент кафедри соціальної роботи Київського університету імені Тараса Шевченка, м.Київ, Україна.

Udoenko, Yu.M., PhD, assistant, Dept. of social work, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine.

E-mail: childrescue1@ukr.net

УДК 316.6

Фоменко А.Г.

ДО ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ МОБІЛІЗОВАНИХ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ

Фоменко А.Г. До проблеми соціально-психологічної адаптації мобілізованих на військову службу. У статті розглянуто актуальність дослідження проблеми соціально-психологічної адаптації мобілізованих на військову службу. Здійснено теоретичний аналіз проблеми адаптації, її форм, рівнів та видів з урахуванням існуючих наукових підходів. Показано, що соціально-психологічна адаптація пронизує усі інші сфери життєдіяльності військовослужбовця. Здійснено опис сутності простору соціально-психологічної адаптації мобілізованих на військову службу в рамках теорії гештальт-терапії, теорії «поля».

Ключові слова: мобілізований на військову службу, військово-професійна адаптація, соціальна адаптація, мобілізація, вторинна адаптація, соціально-психологічна адаптація мобілізованих.

Фоменко А.Г. К проблеме социально-психологической адаптации мобилизованных на военную службу. В статье рассмотрена актуальность исследования проблемы социально-психологической адаптации мобилизованных на военную службу. Осуществлен теоретический анализ проблемы адаптации, ее форм, уровней и разновидностей с учетом существующих научных подходов. Показано, что социально-психологическая адаптация пронизывает все сферы жизнедеятельности военнослужащего. Осуществлено описание сущности пространства социально-психологической адаптации мобилизованных на военную службу в рамках теории гештальт-терапии.

Ключевые слова: мобилизованный на военную службу, военно-профессиональная адаптация, социальная адаптация, мобилизация, вторичная адаптация, социально-психологическая адаптация мобилизованных.

Постановка проблеми. Збройне протистояння на сході України породило нові виклики перед сучасним вітчизняним суспільством, що зокрема, пов'язано з особливим періодом на час проведення антитерористичної операції (АТО) в Донецькій та Луганській областях. Особливої уваги при цьому заслуговує питання соціально-психологічної адаптації мобілізованих на військову службу. Протягом проведення АТО суттєво зросла кількість загиблих серед військовослужбовців Збройних Сил України (ЗСУ), у тому числі з урахуванням небойових втрат. За повідомленням відділу роботи з громадянами та доступу до публічної інформації Міністерства оборони України від 2 жовтня 2015 року, №266/із/2305 загальна кількість військовослужбовців, які загинули унаслідок небойових втрат, складає – 597 осіб (самогубство – 171, нещасні випадки – 137, навмисне вбивство – 90, ДТП – 112, порушення заходів безпеки – 87). За опосередкованими даними, наявними у публічному доступі, кількість мобілізованих на військову службу протягом 6-ти хвиль мобілізації рахується сотнями тисяч осіб, що вказує на актуальність аналізу